

ОД КОРЕСПОНДЕНЦИЈАТА НА ДИМИТАР ПОП ГЕОРГИЕВ БЕРОВСКИ СО СТЕФАН ВЕРКОВИЧ ВО СЕРЕС

Богатата кореспонденција на Стефан Веркович со разни свои соработници во Македонија, што беше прибрана во бугарските архиви, почна да станува сè подостапна за научно ползување откако се објави еден нејзин голем дел во две обемни публикации на Бугарската академија на науките: во книгата на М. Арнаудов, Веркович и Веда Словена излезена во Софија во 1968 г. и во книгата „Документи за българското възраждане от архива на Стефан И. Веркович, София 1969 г.“. Во последнава најдоа место и 20 писма на нашиот познат водач на Разловечкото востание од 1876 г. и началник на штабот на Кресненското востание од 1878 г., Димитар Поп Георгиев Беровски.¹⁾

Раководејќи се од интересот не само на нашата научна туку и поширока јавност за животниот пат и делото на овој наш ран македонски бунтовен водач ги преведов на македонски литературен јазик горните 20 писма и сите нив ги објавувам овде. Со нив ќе ни стане личноста на Димитар Поп Георгиев појасна, особено неговите први години поминати на учење во Белград по напуштањето на Одеса.

Димитар Поп Георгиев се запознал со Верковича во Белград и сите свои писма, како и писмата до своите родители, ги испраќал преку Верковича во Берово.

Доста важни и за личноста на Димитар Поп Георгиев неопходни факти можат да се извлечат од овие 20 писма. Пред сè ново и непознато од тие писма досега во нашата историографија

¹⁾ Роден во Берово во 1840 г., Димитар Поп Георгиев по завршувањето на основното училиште во својот роден крај заминал во Одеса да го продолжи своето образование во Духовната семинарија. Поради својот бун темперамент бил исклучен и преминал во Белград во 1861 год., каде што завршил воено училиште. Откако се вратил дома станал учител. Како таков зед видно учество во црковните борби против фанариотскиот митрополит во Струмица. Од 1875 г. преминал на оружена борба против турската власт и учествувал во двете гореспомнати востанија. Оневозможен да се задржи во Македонија емигрирал во Кустендил и таму умрел во 1907 г.

беше дека Димитар Поп Георгиев го зел псевдонимот Македонскиј, појава не толку ретка во 60-те години од XIX век и за други наши дејци. Со овој свој псевдоним Поп Георгиев се потпишувал на сите свои писма од Белград до Верковича. Ново и непознато беше, исто така, дека тој водеа многу тежок живот во Белград само со 30 гроша месечно и дека стапил во редовите на српската војска во 1863 година, што подоцна корисно ќе му послужи стеченото познавање на основите на воената вештина за водењето на Разловечкото востание и штабот на Кресненското востание во својство негов началник. Од писмата се гледа дека големата носталгија за својот роден крај по четиригодишното престојување во Белград успеал да ја реализира благодарение на испратената парична сума од Стефан Веркович.

Смртта на неговиот родител, незгодите околу поделбата на неговото наследство, а особено разболувањето по своето пристигање во Берово го доведе Поп Георгиева до таква очајна состојба што не можел да му го исплати својот паричен долг на Верковича и во редица писма морал да се брани од прекорите на својот доверител. „Откако сум стасал во оваа моја татковина и камената се наоружаа против мене за да ме збришат од лицето на земјава, па дури и моите браќа и мојата сестра не сакаат да ме пожалат“ — се оплакува Поп Георгиев во едно свое писмо од 1868 год. до Верковича.

Како и повеќето соработници на Верковича, така и Поп Георгиев му собирал старини од Македонија, му правел преписи од записи, па дури и еднаш му испратил и парчиња од руди за да му се отплати за направеното добро. Иако кратко-трајна, сепак оваа дејност на Поп Георгиев беше досега непозната и секако заслужува да се истакне и да се знае за неа.

Познато беше дека Поп Георгиев дошол во остар судир со струмичкиот фанариотски митрополит Јеротеј. Меѓутоа, не беа познати досега податоците од овие писма дека тој бил одбран за векил, оти по сугестии на Јеротеја биле собирани потписи да го отстранат од Малешево, дека по едно време му бил одземен векилакот и даден на неговиот и на народот непријател од Беровско Пецо Милчов, „грчко меќаре“, како што ќе го нарече во едно од своите писма Поп Георгиев за на крајот овој ист Милчов да отиде до таму по советите на Јеротеја да наговори еден пехчевски Турчин да го убие Поп Георгиева за што му ветил 10 турски лири награда. Општо земено, во оваа негова активност по црковното прашање и сам се жали дека „совршено се упропастил и станав по беден од секогаш и дека за своето едногодишно учителствување не зедев од беровци дури ни една пара“.

Од објавените записки на Димитар Поп Георгиев се знаеше дека тој го организирал народот во Берово да го истераат демонстративно Јеротеја кога дошол во Берово и оти иако тој сам се спасил од затвор, неговите браќа прилично долго време лежеле во солунскиот затвор, а тој сам се криел во Солун. Меѓутоа, овие

писма даваат нови податоци за неговите врски со началникот на католичкиот ред Лазаристи од Солун — Бонети, потоа за неговите жалби до солунскиот валија Рехуд паша против фанариотските неправди на Јеротеја и барање да се изведе пред суд за на крајот, губејќи секаква надеж во турската правда да заклучи во своето последно писмо до Верковича од 19. II. 1876 г. дека „жалбите на судот ќе ги оставам да висат и нивното веројатно дефинитивно решение ќе стане во Малешево“ — а тоа со други зборови кажано било во врска со востанието што го подготвувал во својот роден крај, верувајќи дека ќе го симне од дневен ред не само духовното фанариотско ropство туку и политичкото.

Внимателното читање на писмата ни дава можност да заклучиме дека во лицето на Димитар Поп Георгиев имаме една личност со цврст карактер која, ставајќи се во служба на стремежите на македонските народни маси во нивните борби, ги руши сите пречки што му се прават на неговиот пат и од борец против црковните неправди прераснува во бунтовен водач за отстранување со оружје на главниот виновник на народните неправди — турската врховна власт.

Писмава што овде се објавуваат се од неговите млади години и го опфаќаат периодот од 1863 до 1876 година, т.е. од неговата 23 до 36 година. Подредени се хронолошки и следуваат подолу:

*

* * *

1

Љубезни пријателу!²⁾

По долго молчење, еве ме сега да Ви се пофалам дека го примив Вашето кратко писменце од 4 мај, а исто така и она од мојот татко. На мојот татко по примањето му одговорив, а дали го примил одговорот и каква му е состојбата, не можам да знам сè додека Вие не ми јавите, зашто неговото писмо многу ме вознемири и ме принуди да мислам непрестано за неговите претстојни противења за коишто Вие треба да знаете подобро. Тој искажува голема благодарност спрема Вас и ми ветува, дека ќе се труди.

Немојте да ми забележувате дека одамна не сум Ви пишал, зашто јас не сум виновен, туку околностите. Многупати сум се наканувал да Ви пишам, но штом помислив дека околностите што ме опкружуваат не се радосни за пријателот да ги знае, тогаш се откажував од намерите да Ви пишувам. Но еве сега желбата ми се превртува и зема друг вид кон постигање на истото. Јас денеска сум примен за регрут и Ве молам, не кажувајте му на татко ми, зашто тој може да се ужали од оваа вест, која ќе му биде противна.

²⁾ Писмово како и сите што следуваат му е упатено на Стефан Веркович, таен агент на српската влада во Серес.

Засега немам друго ново да Ви кажам. Ве поздравувам љубезно и останувам засекогаш Ваш искрен пријател и брат.

3 септември 1863
во Белград

Д. Г. Македонскиј,³⁾

Ве молам испратете го приклученово писмо.

22 септември 1864

2

Почитувани пријателу господин Веркович,

Откако Ви пишав минатата година за Г. С. Р.,⁴⁾ веќе не добив ни одговор ни поздрав од Вас, а дали се најдовте навредени поради ова мое писмо не знам, или е некоја друга причина, па не сакате да ми јавите за моите родители. И ако сте Ви зафатени со други работи, јас Ве молам ако не во специјално писмо, барем во писмото на господин Шафарик⁵⁾ јавете ми што слушате за мојата куќа, зашто во последното писмо на татко ми се жалеше од новиот фанариот, кој се зафатил силно да го заплашува, а што понатаму му направиле не знам.

Ако сакате за мене да разберете нешто, јас сум фала богу здрав, но бидејќи на човек што живее надвор од својата татковина не му е доста само здравјето, туку и да го употреби во полза, а тоа кај мене е сосема лошо..., но сепак се надевам.

Сакајќи да разберам за Вашето здравје, останувам засекогаш Ваш искрен пријател.

Д. Македонскиј.

3

Почитувани пријателу!

Го примив на 16 овој месец Вашето драгоцено писменце, коешто премногу ме израдува со Вашето сакано здравје.

Одамна ми се познати Вашите непријатности кои и мене ми стојеа на патот да Ви пишувам за да не ви направи моево писмо случајно повеќе непријатности, но кога гледам сега од Вашето писменце дека за тоа Ви не се плашите, брзам позбиено да Ви пишам.

³⁾ Досега непознат псевдоним на Димитар Поп Георгиев Беровски.

⁴⁾ Георги Сава Раковски, бугарски револуционер и водач на Првата бугарска легија во Белград.

⁵⁾ Д-р Јанко Шафарик (1812—1876), Словак, се занимавал со археологија и нумизматика. Во Белград тогаш бил директор на Народниот музеј и Библиотека како и претседател на Српското научно друштво. Јанко Шафарик ѝ го препорачал ка српската влада Верковича за неговата мисија во Македонија и бил негов постојанен соработник и доверител.

Неискажано ме зарадуваат кога видов дека се занимавате со описот на Македонија.⁶⁾ Нестрпливо ќе чекам да го видам тоа, за кое ќе Ви должат вечна благодарност синовите на Македонија. Од моја страна јас единствено Ве молам, мој најдраг пријателу, немојте да им обрнувате внимание само на поглавните градови, зашто гледате и сами дека во нив најмногу е расипан јазикот, изменети се обичаите и се има склоност кон грцизмот. Не ги губете од вид оние планински населби, кои најдобро ги зачувале јазикот и обичаите и за тоа имено Ве потсетувам, немојте да го прескокнете Мариово, кое му припаѓа на Битолскиот санџак на исток од Битола, во планините каде што извира Црна Река. Таму живеат само чисти Словени кои и по облеката се гледа дека се оние истите стари грчки варвари.

Колку за Малешеву и Радовиш јас без да чекам му пишувам на татко ми и го молам бездруго да ги опише до идниот панаѓур, но не знам дали имате кој да ги опише Разлог и Пијанец, бидејќи овие места не се никако за оставање. Таму природата го извила своето топографско искуство. Многу добро би сториле ако Вие самите, кога имате време и тоа ако е мирно, да поминете низ тие места. Таму ќе Ве сретнат многу љубопитни и интересни работи. Зашто друг и да ги опишува, не може да ги усоврши како Вие. Ем Ве молам, потрудете се неколку песни од тие места да добиете, зашто Вашите печатени женски песни гледам дека се само од понекои градови и села, а не како што го носат насловот.⁷⁾

Овие четири табаци од Раковското сочинение бев Ви ги подготвил уште лани, кога ми пишавте да Ви ги испратам, а причината што не сум Ви ги испратил е истата како и онаа за што и не сум Ви пишал. Затоа сега, Ви ги испраќам преку господин Шафарик и Ви ветувам дека ќе бидам секогаш готов и нешто повеќе да Ве услужам.

Сакајќи писмово мое да Ве затече во добро здравје и уверувајќи Ве во мојата преданост и љубов, останувам со најдабока почит.

27 октомври 1862⁸⁾
Во Белград

Ваш искрен пријател Д. Македонскиј

4

Мој најдраг пријателу!

Со првата пошта го добив Вашето драгоцено писменце од 6 окт. м. на кое сакав со уште поминатата пошта да Ви одговорам, но околностите не ми дозволија, затоа Ве молам, немојте случајно да го земете за грешка, а и дотогаш уште не бев ги подготвил тие два дела од сочинението

⁶⁾ Описот е подоцна објавен во книгата на Веркович, „Топографско-етнографическии очерк Македонии“, СПбГ, 1889.

⁷⁾ Се мисли на збирката песни на Стефан Веркович излезена во Белград во 1860 г. под наслов „Народне песни македонских Бугара — женске песме“.

⁸⁾ Според редакторот оваа година била лажна и требало да биде 1864 година.

на Раковски. Јас не можам да разберам поради која причина г. Шафарик не Ви го испратил тој дел, што сум му го дал уште одамна. Навистина тој се размислуваше да не Ви направи некоја пречка, но сепак ми вети дека ќе Ви го испрати со некој друг аманет, затоа оттогаш и не сум го прашал, а може од многу работи или ако се измешало со други книги заборавил. Но еве, јас добив други два дела и по Ваша желба му ги предадов на г-н Андриќ⁹⁾ за да Ви ги прати.

За сето време откако го добив писмото, не можам да се изначудам што го довело татко ми¹⁰⁾ во таква слабост, за која никогаш не можев да помислам без да дочекам таков негов срамен однос! Но Ве молам пријателу, немојте да ја сметате оваа навреда за неизлечива, која сте по можност без труд сами да ја излекувате. Зашто јас сум тврдо уверен, дека тој тоа сам не го сторил туку оној што го подбоднал да го направи тој предлог јас сум му го препорачал на татко ми заедно да ги опишат нашите околии, а тој за мојата препорака ми ја враќа оваа благодарност, но и јас нема да му останам должен. Само тоа ми е најголема грижа што не знам зошто татко ми се покажал толку ладен спрема мене. Ако Вие знаете, бидете така добри, известете ме што зборувал за мене, дали нешто се жалел што не сум се вратил дома или пак има некое сомнение заради мене од власта, та е толку огорчен.

Со ова писмо го потсеќавам за сите негови постапки и пак го молам да ми ги испрати тие заби(!)¹¹⁾ што ви ги покажал, а и Вас пријателски Ве молам без оглед на минатите случки да имате со него врска, пишувajte му почесто и со ова (писмо, б. м.) испратете му еден лист од овој весник, што ќе почне да го издава г. Андриќ, а јас ќе бидам овде негов претплатник. Овде, во ова писмо додавам уште едно писменце за мојот брат и го молам ако може да стапи со Вас во познанство, а ако не, Вие стрпете се уште некое време, додека јас дојдам таму па тогаш ќе имате со кого да ја исполните својата желба во секој период. Јас би дошол и сега кај Вас, но не знам дали смеам, т.е. да не имам некакво подозрение.

На Света Троица овде (во Белград, б. м.) ќе биде прослава на 50-годишнината од ослободувањето на Србија, што ќе се изведе со голема церемонија. Друго ново нема ништо да Ви кажам, само Ве молам да ги поздравите сите пријатели и В. Дијамандиев,¹²⁾ ако го познавате, а Вие примете од мене пријателски топли поздрав и поздравете ја Вашата гос-

⁹⁾ Андриќ Александар, уредник и издавач во 1865 година во Белград на весникот „Исток“ чиј што редактор бил Никола Прванов. Весникот во првата година излегувал само на бугарски јазик, а од втората на бугарски и на српски јазик.

¹⁰⁾ Татко на Димитар Поп Георгиев бил поп Георги Димитриев, свештеник во Берово. Умрел 1865 година.

¹¹⁾ Прашалник и кај издавачот на ова писмо.

¹²⁾ Васил Дијамандиев (1843—1900) од Охрид. Учел во Русија каде што веројатно се запознал со Д. П. Георгиев Беровски. Околу 20 години Дијамандиев бил учител во Македонија и гонет од фанариотите.

пога и малата ќеркичка Мартица. Јас сум, фала богу здрав, само ми е жал да дојдам кај Вас, а не Виe кај мене. А сега сакам да Ве најде моево писмо во најдобро здравје и останувам Ваш најискрен пријател.

27 април 1865 г.
во Белград

Ваш Д. Македонскиј

5

Мили пријателу!

Сега не можам веќе да Ве зарадувам за искажаната желба, затоа брзам поскоро да Ве известам барем за она што можев да го сторам.

Со преминатата пошта го примив Вашето скапоцено писменце од 15 ов. м. преку г. Андриќ со кого ми порачувате да Ви го испратам Асмановото евангелие¹³⁾ и описот на милата Ви татковина Босна. Кога видов дека сета надеж сте ја префрлиле на мене, не пропуштив да не се потрудам за спомнативе Ваши потребни книги. Јас уште со оваа пошта сакав да Ви го испратам барем описот на Босна, но госп. Андриќ ми кажа дека Ви го пратила заедно со оние четири табаци од сочинението на Раковски со првата пошта. Евангелието го има кај книжарот Валожиќ како и еден старословјано-грко-латински лексикон во 6 дела, издание Миклошиќево. Книжарот ми рече дека некој трговец ги порачал за Вас да ги набави овие две книги, а откако ги набавил, никако кај него не се вратил, затоа бил принуден да објави по весниците за да ги продаде, но јас ги затеков кај него и го молев, ако некој ти побара да не му ги продаде за 20 дена.

Премногу ми е жал што не можам да Ви ги испратам со денешнава пошта. Знаам дека ќе Ви биде многу жал, но Ве уверувам ни најмалку да не се прижигате, нема да останете без тие книги. Можеби ја знаете причината што не ми дава да Ви ги испратам, но пак не е срамно пред својот пријател да ја откријам мојата сиромашна положба! Еве веќе четири години откако живеам во Србија, а ти кога дојдов не бев со голем капитал, но само со ученички патен трошок. Затоа уште во првата година бев принуден и алиштата да си ги продадам само да не примам врз себе никакво понижување! Навистина сум бил и во победна положба од денес, но совеста ми била секогаш чиста, па галено осекав што е честолубие, зашто мислев и мислам ако склопам раце пред некого со наведената глава да молам за милост, ќе ја оцрнам целата моја иднина! Затоа се предадов на пријателска и околносна положба, та и сега со 30 гроша цел месец терам!

Ете пријателу, знам, должен сум да Ве послужам и со повеќе нешто, но таа е причината која само уно можам да Ви ја кажам, а не писмено. Ве молам поскоро да ме известите, од кого да ги земам потребните пари, за да Ви ги купам книгите и тоа: Евангелието го оценува 5

¹³⁾ Стар паметник во Македонија од XI век, пишуван со глагоаски букви.

српски форинти, а лексиконот 18 (осумнаесет) форинти. Лексиконот е прескап, затоа ако не Ви е од голема потреба, подобро е да не плаќате толку пари.

Уверен сум кога ја видовте мојата состојба, ни најмалку не ќе ми забележите, затоа земам слобода со братска искреност да Ве поздравам заедно со Вашата фамилија.

29 јуни 1855¹⁴)
во Белград

Ваш секогашен пријател Д. Македонскиј

6

Мој најдраг пријателу!

Ве молам немојте да ми забележувате што задоцнив со одговорот на Вашето писмо од 13 јули, зашто причините за тоа забавање е една од најважните мои задачи, за кои подолу поопширно ќе зборувам.

Јас веќе одамна сум Ве известил, но и сега не пропуштам да Ве известам за мојот потфат. Со првите писма Ви кажав дека мојата намера е да се вратам во мојата татковина, но бидејќи сиромашката положба ми стои на патот, Ве молев да му предложите на татко ми да ми прати нешто за патен трошок. Од писмото се уверив дека таа молба сте ја извршиле пријателски и сте му предложиле на татко ми, но јас го познавам неговиот карактер, а и Ви сте го запознале добро, затоа и ништо не можам да чекам од него, а не сакам ни да прашам што одговорил на Вашиот предлог. Толку Ви кажувам, зашто пред неколку дена јас му предложив со молба овде на моите и Вашите пријатели, на г-н Шафарик и на г-н Ф. Зах¹⁵) и да ми го дадат на заем потребниот трошок за на пат, а јас штогм ќе стигнам дома да им го вратам, со кое ќе ме задолжат за вечна признателност, но бидејќи गरेкажаниот предлог не стапил уште во дејство и кога не сум навистина уверен каков крај ќе земе, Ве молам понизно пријателу, пишете им на спомнативе господиновици колку се може поскоро или Виe сами помогнете ми да се избавам од оваа толку привремена а сега најголема беда, па кога ќе дојдам дома да Ви ги вратам (парите, б. м.). Јас не можам да верувам дека моите овдешни пријатели ќе бидат толку ладнокрвни на мојата молба, но пак мојата прва надеж е на Вас, за кое и нестрпливо чекам да ми одговорите, зашто околу крајот на овој месец мислам да трпнам за Цариград, бидејќи после ќе биде доцна — по Дунав ќе прекрати вапорот да вози. Во случај да бидам толку несреќен, та мојата молба се оштети, не ќе се обвинувам себеси, но татко ми кој нема чувство... А јас решив да се изложам на добро или зло.

¹⁴) Годината 1855 е лажна. Според содржината на ова писмо и претходните писма, ова писмо на Поп Георгиев е од 1865 г.

¹⁵) Ф. Зах (1807—1892) од Брно, воен стручњак во Србија и политички работник.

Андриќ престана да го издава в. „Восток“. Причината треба да е поткупот. На г-н Валожик му предложив за лексиконот (Миклошиќев), но тој никако не попусти од 18 форинти, а за Евангелието мислам дека веќе сте го примиле.

Другите новини сакам (ако рекол бог) лично да Ви ги донесам, а засега многу сакам да Ве затече моево писмо здрави и весели. Ги поздравувам сите Ваши домашни и останувам Ваш најискрен пријател.

12 октомври 1865
во Белград

Ваш Д. Македонскиј

7

Мој најдраг пријателу!

Со првата пошта Ви пишав дека сум за на пат и Ве молев да им пишете на Вашите и мои пријатели, да ми зајмат патен трошок или Вие самите да ми ја сторите таа добрина, па штом стигнам дома да Ви ја вратам. На мојот предлог од спомнатите во моето прво писмо наши пријатели уште немам дефинитивен одговор. Пријателу, сега можам да се поплачам кај Вас на тие мои пријатели, зашто во мојата најголема потреба, просто со презир ме пречекаа, некој од нив како и да не ме познаваа, а не знам дали ги принуди мојата бедна состојба или мислат дека не можам никогаш да им бидам од полза и од благодарност да им вратам. Разжалостен оној ден во саботата отидов кај моите пријатели, кога добив писмо од мојот брат дека умрел мојот родител, но и тоа ни најмалку не ги подбуди кон пријателско сожалување!

Пријателу, јас никогаш не го очекував ова од моите и Вашите пријатели, и најпосле се зачудив и просто некое љубопитство ме натера да го поднесам пријателскиот презир. Јас не како богаташки син, но со чесно срце ги молев да ме зајмат па ако ништо никаде немам, совеста ми е богата и е во состојба да ме принуди Вас или другото да служам, а чесноста неповредена да остане. Овде Ви соопштувам дека последната надеж ми е во Вас, но Ве молам и со ова писмо, ако веќе не сте ми одговориле на првото писмо, пишете им на Вашите тие да ми дадат 50 дукати додека стигнам дома, а овде на давателот на тие пари јас ќе му дадам признаница за да Ви ги испрати. Тоа и г. Шафарик ми го рече и вети со денешната пошта да Ви пише. Не можам достаточо да се начудам дали навистина умрел татко ми и како Вам тоа не Ви е познато, за да ме известите, но братовиот плач да го чујам дури овде. Затоа приклученово писмо, Ве молам, по секој начин и колку што се може поскоро направете ми ја и таа братска љубов, испратете го до брат ми, па ако по никаков друг начин не се може, платете му на некој човек да го однесе.

Поздравувајќи Ве братски, останувам Ваш најискрен пријател,

Белград, 26 октомври 1865

Д. Македонскиј

Најдраги мој господине!

Премногу ми е жал што не можев спроти моето ветување поскоро да Ве известам како за моето пристигнување така и нешто и за Вашите работи. Во случај да бев слободен, пријателу, та да не сакав да Ви пишам, тогаш сам ќе се укорев како непостојан на својот збор и непризнателен на Вашето добро, но јас ни најмалку не можам да се обвинувам лебеси во овој случај, кој и сам јас го презирам ако не ми биле околностите кои ме ограничуваат.

Сум го испитал, пријателу, Вашето благородно срце во цврстината на Вашето длабоко пријателство, за тоа не сакам да наведувам многу убедливи примери, кога достатчно ќе Ве подбудат кон сожалување овие неколку зборови што подолу ги изложувам, т.е. откако дојдов, непрестано се борам со противности кои катадневно се покажуваат од секоја страна, а најмногу ми здодеа една телесна слабост, која безмилосно се прилепи за мене од пред неколку дена. Повод на оваа спомната слабост не знам од што се породил, зашто една вечер кога бев повикан на разговор кај вујко ми каде што останав и да спијам, при легнувањето без да имав кашлица, ми зовре во градите и почнав да плукам балгани (хракотини од чиста крв). Јас не се збунив од оваа внатрешна болка, макар што беше ненадејна, но секавам некоја слабост во градите од продолженото плукање на многу крв. Секоја вечер при легнување или подоцна во ноќта започнуваше како река крв од градите да тече и ако дозволев, можеше по две до три очи во текот на ноќта да истече, но кога видов најпосле дека оди животот во опасност, употребив некои киселини и ја позагаснав малку крвта, та сега 3—4 дена престана да тече и, фала богу не чувствувам голема повреда. Тоа беше најгрозно за моето здравје, кое и животот ми го држеше во опасност, ако случајно течењето на крвта ме доведеше до голема опасност, немав човек да ми помогне.

Премногу околните противности не толку што не ми дозволија да Ви пратам извештај за моето пристигнување и што Ви дадов повод ладнокрвно да ги отпратите Вашите мисли, туку и никаква друга работа не можев да започнам. Додека бев здрав, иако се борев со противностите, па бев направил почеток со намера и по другите села да одам. Зашто со првото мое одење во Пехчево прашав преку свои луѓе на неколку места за антики, а тие ми одговорија: „Има на две-три места“, а и на едно друго село имало кај некој човек. Ех, колку се радував да се покажам пред Вас трудољубив во своите ветувања и признателен за добрината што сте ми ја направиле, но зло ми ја пресече намерата, та дури сега Ви праќам извештај. Тогаш во Пехчево се видов со мојот кирација Јане, кому му бевте порачале бездруго од мене да Ви донесе извештај. Јас му ветив да му ја платам денгубата, само кога тргне за Сер, да помине откај Берово за да Ви испратам писмо. И нешто друго бев подготвил, но тој оттогаш кај мене не се јави никако, а јас од слабоста не можев да барам кирација по кој да можам да Ви испратам писмо.

За други поинтересни работи ќе Ви пишам кога ќе ми одговорите на писмово и кога ќе се уверам во безбедноста на нашата кореспонденција, а колку засега Ви забележувам да знаете: по Беровци никогаш немојте да ми праќате писма, ниту по некој од другите малешевски села, освен по Пехчевци и тоа по Турчин, за да му го предаде на ова момче, што ќе Ви го предаде моево писмо, т.е. Васил Лазаров. Инаку нема да го добијам и може да ми наштети. Ви испраќам чепкени по истово, што Ви го предава писмово.

Ве молам поздравете ги сите домашни, а Вие примете од мене братски поздрав и од моите други браќа, кои признателно Ве сметаат за брат.

20 февруари 1860¹⁶⁾
во Берово — Малешевско

Ваши искрен пријател и брат
Димитар П. Георгиев

Друго, Ве молам известете ме ако Ви се потребни парите што имам да Ви ги дадам. Пишете ми да Ви ги пратам, а ако немате потреба сеќедно нека стојат кај мене, ќе ги употребаам за Ваши потреби. За малку време мислам да пропатувам по околните места.

9

Мој најдраг пријателу, господин Стефане!

Оној ден го примиив Вашето писмо од 2 март и разбрав што ми забележувате. Тоа е така, господине, џемарник и неблагодарен на своите добротвори и најдраги пријатели, но во таа иста смисла дали е така? Не! Не дај боже, да сум таков за каков што ме сметате според далечното мислење или според моето надворешно поставување. Јас сум готов драги мој пријателу, од колку сум задолжен и повеќе да Ви послужам, но од бога да најдат татковите противници, коишто ја испија и мојата последна капка крв! Зошто не ме прашате, господине, како сум останал жив од моите милни еѓородци сотатковници, та за имотот мој нека е последно прашање, туку и Вие ми се лутите место да ме жалите!

Бог е верен дека ни еден ден не ми дозволија околностите да ја турнам во презир својата иднина и признателноста кон своите најдраги пријатели, за што откако сум стапил во оваа моја татковина и камењата ме вооружаа против мене, за да ме збришат од лицето на земјава, та и браќата мои како и мојата сестра не сакаа да ме пожалат, но се вооружаа против добрините што им ги направив со моето доаѓање, ги послушаа моите противници, та се осмелија и од најдолната скала да ме турнат, не знам во каква состојба. Под овој израз велеам дека сите прозотии на светов во овие 2—3 години се струполија врз мојата глава, за да страдам Бог знае зошто!

Пријателу, следново не Ве интересира да Ве обременувам со читање, но бидејќи не можев да ја исполнам мојата желба лично да Ви

¹⁶⁾ Годинава 1860 е лажна. Поверојатно е дека е 1866 година.

се истажам и бидејќи не можам точно да опредедам истовремено кога најскоро ќе Ве посетам, Ви ги соопштувам делумно моите приклученија, за да ми поверувате дека околностите се причина да ме изобличите во своето писмо. Вам Ви е познато дека татко ми беше човек не од долна состојба, туку по божја волја по неговата смрт, било речено неговиот дом да премине и материјално во друг период, кој уште во почетокот на моето идeње сè започна, т.е. третиот ден по моето пристигнување за препис ме глoбија со 600 гроша, потоа не помина малку време дојде сестра ми и по неа испаднав во штета со повеќе од 6000 гроша под фајде дитнати. Уште тоа не бев го излекувал, лани татковите противници се осмелија со помошта на фанариотот¹⁷⁾ да ми го земат животот и ме извадија од толку трошок. Потоа се поделија браќа ми, а сега пак по влегувањето на 1868 година, фанариотот ги покани моите неразумни сотатковинци да му дадат маазар¹⁸⁾ против мене, за да ме отстранат од Малешевото поради тоа што сум бил на еди коеси место и уште многу други такви владички лошотилаци. Најпосле бев решил сега на панаѓур нарочно да Ве посетам, но за моја зла чест и тука ми завиде ѓаволот — токму тогаш повикаа во Скопје, да се судам за к'шлите со вилаетлиите, т.е. за да потрошам и таму 500—600 гроша. Ете од такви противности досега не сум можел ни писмено да Ви се обрнам, љубезни пријателу! А не знам дали ќе ми поверувате дека јас единствено со Вас сум слободен и на Вас се надевам да ме поткрепите кога ми е најмачно, пак ако Ви е драго да си го обидете Вашето оружје и на мене, со голема учтивост ќе го поднесам и Вашиот удар! Но не верувам!

Господине, штом ќе се ослободам од овие напасти, ќе се потрудам да Ви заблагодарам и за пропуштеното време, ако бидам среќен да се наречам онај Ваш понапрежен пријател. Колку за сега, бидејќи сум во многу скудна состојба по однос на пари, затоа Ви испраќам по Вашиот слуга Арсенија Георгиев¹⁹⁾ само 200, двесте царшки гроша. За кусурот, Ве молам бидете така добри да ме причекате по малку време да Ви го донесам сам.

Сакајќи да Ве затече моево писмо во најдрагоцената состојба и поздравувајќи ги сите Ваши домашни, останувам Ваш искрен пријател.

18 март 1868 г.

Д. П. Георгиев

Берово — Малешевско

Не се согласив повторно да се враќа Арсенија во Радовиш по Костакија, зашто тој се наоѓа во Кустендил. Сега не може пари да земе, само залудно ќе се троши и ќе прави непотребни расходи. Поради тоа, јас зедев врз себе да му пишам на Костакија, та според неговиот одговор ќе постапам за натаму.

¹⁷⁾ Мисли на струмичкиот прчки митрополит Јеротеј (1862—1876).

¹⁸⁾ Сенародна молба, барање.

¹⁹⁾ Арсенија Георгиев Костенцев (1842—1923) од штипско Ново Село, учител и борец против фанариотите.

Мој драги пријателу, господин Стефане,

Многу ми е жал кога се гледам несрекен и оваа година, та не можам да дојдам на панаѓур да се видиме, а уште повеќе дека не можам да Ви пишувам почесто и да ги добивам Вашите писма, но сами гледате, господине, дека положбата на местово цврсто ми забранува. Поради тоа со овој случај не пропуштам да не Ве посетам со ова писмо.

Откако усно зборувавме за антикациската трговија во Мелничкото село, не можев веќе повторно со тој човек да стапам во пазарлак зашто не сакаше, како што мислевме, да дојде кај мене по свршувањето на неговата работа, та да одам и јас со него, за да му ја прегледам стоката и да му ја купам или да Ви јавам за да ја видите и Вие самите. Ова негово неидење ме двоуми, како што Ви реков, да не е лага. Јас му порачав да дојде кај мене, но тој не дојде, ниту ми прати одговор, само од братата му дојде една пусула²⁰⁾ со која ми бараше 80 гроша за да му пратам за беделот,²¹⁾ но јас не верував и не смеев да пратам, за да не биде залудно, па Вие не знам што ќе ми речете, но ако цврсто верувате дека е вистина, пишете ми што да правам.

Ако дојдеше тој самиот, мислев да му дадам и повеќе пари по тој начин, како што мислевме, а инаку нејќам да правам савјачка работа,²²⁾ зашто не малку смешно ќе биде кога ќе нè излаже еден толку прост човек за да тури неколку пари на рака без сенет,²³⁾ а потоа да не се сврши работата. Јас мислам дека е многу подобро, макар и да се позабави само да не е со измама, затоа и Вас Ве молам, не ја стеснувајте стрпливоста, а пак и не губете ја надежта, та ако бог рекол, и ако има навистина, бездруго ќе влезе во наша рака тоа нешто. Ако пак некој дојде до Вас, препорачувајте ме, да можам да добијам поголемо влијание над тие луѓе, за да ми се поверат некако. Тоа истото и јас го правам за Вас.

Поважни новости немам да Ви соопштам освен приклучениов натпис, кој со голема мака одвај сум го исчепкал толку од еден чисто счопкан камен. Каменот е четириаголно изделкан и достаточо голем, не можат да го носат еден чифт волови. Се наоѓа во една малечка долина при кладенецот бутнат од неговото место, а таа долина е сред урнатините на едно големо старо село, кое се вика Јадиштата и се гледа дека било многу убаво по положбата на неговите урнатини. Сред урнатините ги забележав основите на една правилна црква, а околу урнатините недалеку во северната страна на една меѓа се познава и се вика Црквата. Во северозападната страна на патот има урнатини и се викаат Манастириште, на западната страна на една висока меѓа пак има урнатина и таа се вика Црквиште и е во правилна положба, на јужната страна има урнатина, која се вика Двор и потоа го носи јужната страна од урнати-

²⁰⁾ Пусула — белешка.

²¹⁾ Откупување на данокот за воена служба.

²²⁾ Така стои во самиот документ.

²³⁾ Запис, потврда.

ните името Двориште, а во југоисточната страна на една висока меѓа има и се вика Вртена Скала. Таква е положбата на Јадиштата, каде што го најдов овој натпис, господине. Има таму и друг сличен на овој камен и тој бил напишан, но сега ништо не се познава. Во урнатините е најдена пробница до црквата, но сега е затрупана, а кажнуваат, имало таму бунар близу каменот. Поодамна некои од селаните ископале таму во урнатините пари, но по внесувањето на најдените пари дома, ватила болест кај домашните и тие помислиле да не е од парите, па ги вратиле назад и ги закопале и сега не знаат каде се.

Колку за сега немам друго што да Ви пишам, само Ви се молам кога пишувате поздравете го особено господин Зах, г. Шафарик, г. А. Николиќ,²⁴ и г. Павле Шафарик,²⁵ а мојот син Страшимир заедно со мене и со мојата госпоѓа ја поздравува, драги господине, целата Ваша фамилија и пожелува да Ве најде писмово во најдобро здравје.

21 февруари 1869

Ваш сум Д. П. Георгиев

Берово

Јавете ми дали може нешто да се разбере од овој натпис или и тој е неправилно изведен. Писмово што Ви го носи Атанас Пеков е верен. Ако има нешто и усно да ми порачате, бидете слободни, а пред друг ништо не откривајте. Тој ќе Ве моли да пратите некогаш писмо во ова писмо и од моја страна поздравете го трговецот господин Марковиќ.

11

Ваше високо благородство мој најдраги пријателу, господин Стефане И. Веркович!

Во едно време минатата година не можам точно да го определам кој датум и месец беше, бидејќи сум заборавил и писмото сум го загубил, примив едно Ваше почитувано писменце и тоа беше последно.

Јас на ова почитувано писменце по истиот што ми го донесе наеднаш ветив одговор со надеж дека ќе успеам да го ублажам засегнатото Ваше благородно и пријателско чувство кон мене, поради непостојанството на моите ветувања. Судејќи само по себеси, нездраво бев се уверил дека ќе ми се послуша гласот кога Ве молев со ова писмо, да имате голема стрпливост до преминатиот панаѓур, за да направиме еден личен разговор. Оваа моја молбена желба, без да се измени ниту една црточка се сврши, дојде речениот панаѓур и одамна помина, но моето ветување влезе пак во непостојан пат. А зашто стана овој неуспех? Вие треба многу убаво да сте известени и непотребно е да Ви раскажам.

²⁴ Андра Николиќ (1803—1882), политичар и книжевник, виш чиновник во Министерството за надворешни работи на Србија. Бил еден од првите помошници на министерот И. Гарашанин.

²⁵ Син на Јанка Шафарика.

Драги мој пријателу, замајан сум и не можам да се сетам што да Ви пишам и по каков начин да Ви го препорачам моево писмо. Јас не сум ги заборавил деновите, во кои Вашето доста почитувано име беше ги надминало сите милини на светов. Не можам да заборавам, зашто најдраго и најљубезно ми беше да чујам од нивните благородства г-н Јанко Шафарик и господинот полковник Ф. Зах за здравјето на г-н С. И. Веркович и сл. и сл., а сега како ќе ми е мирна совеста и како да се сетам пристап да направам, за да влезам во разговор со тоа лице, што стана неговото име страшен мачител на мојата совест? Ништо друго не можам да кажам и никакво извинување не можам да барам, но ќе Ве молам да поверувате, дека до кога го помнам името и го гледам портретот на мојот почитуван С. И. В. на ѕидот закачен, не го губам од умот и не ми е мирна совеста за саканата Ви порачка и по г-н Христо.²⁶⁾ Но сега сум отежнат од калуѓерскиот фенер, та кога преминам со божја помош и со милоста на нашиот сакан цар султан А. Азис, ќе ги принесам во благородна жртва на сите пријатели за четиригодишните трудови, во кои ги загубив сите мои материјални сили.

Сакајќи писмово да Ве најде во најдобра состојба со целата фамилија, останувам поздравувајќи Ве најљубезно и до овој час сме со здравјето благодарни, но во моето отсуство го загубив мојот единствен син Страшимир, а на негово место ја најдов Керката Јордана. Таа е малечка, но се забележува по цртите на нејзиното лице дека Ве поздравува заедно со мојата сопруга.

3 јули 1870 г.
Берово

Ваш искрен пријател и брат
Д. П. Георгиев

Ве молам немојте сосем да ме лишавате од Вашите писмени посети.

12

Драги мој најмили господине Ст. И. Веркович!

Од некое време наваму со Вашите 2—3 писма што ги примив, а најмногу со последното од 9 јули со кое решително ме напаѓате заплашувајќи ме со векили²⁷⁾ да стапат со мене во парница за... Ми се лутите дека на двапати сте ми пишале и со нарочно пратен од Ваша страна човек во Берово не сте добиле од мене одговор. Дека одговор не сте добиле верувам господине, но вината не е моја и кога ќе ја испитате вистинската причина, Вашата лутина за првото ќе биде вашиот понов љубезен пријател и векил Пецо Милчов, а мој и народен најголем противник, бидејќи Вашето писмо ми го даде околу двата часот во чарши-

²⁶⁾ Христо Алексиев од Горна Цумаја, свршил протестантско училиште и станал учител во Радовиш, но поради гонењето на фанариотскиот митрополит го напуштил Радовиш во 1868 година и отишол за учител во Ваташа.

²⁷⁾ полномошник, застапник на народот.

јата и го скри од мене своето одење во Серес до неговото тргање рано на другиот ден и од коњот ме праша: „Дали има готово писмо?“, а јас му реков: „Не сум знаел за да го подготвам“. Колку за второто писмо навистина по нарочно пратениот од Вашата страна се донесе, но немав чест со него да се видам, зашто, како што се гледа, тој си имал тогаш работа само со Пецо. Писмото ми го даде на рака Пецовиот син, кога веќе си отиде вашиот г-н Петко и одговорот на тоа писмо јас му го дадов на Пецо, кој сега и пред г-н Петко сам призна, но не се надевам дали Ви го испратил. Како и да е, јас Ви го честам отворено новиот пријател и векил Пецо Милчов, само Ве советувам, брате, немојте со него многу да се зближувате, зашто многу брзо ќе Ви притребаат моите зборови. Јас посовреме ќе Ви пишев за него, но не се надевав дека сте стапиле во толку тесни врски, за да му се поверите и Вашата личност да ја претставува. Сега за него толку Ви пишувам, а потоа кога дојде ред да ме прашате и повеќе. Јас уште преку г. Христо Баков, пнигопродавецот зборував за сè што ми пишавте, а повеќе и од писмата Ваши верувам за Вашата несакана растурена состојба, за која ме каните да Ви пратам неколку пари, повеќе поради опасната наша годишна скапотија. Таа беда е и кај нас, мили пријателу, а знаете уште дека се сосипав сосем за народните црковни работи, така што во паричен поглед сум победен од секого, зашто ни од едногодишното мое учителствување не можев од Беровци да земам ниту една пара, а и земјоделство не работам, животот го купувам, како и Вие, затоа и не се согласив повеќе да Ве снабдувам, како што ми пишавте, со 100 оки брашно или жито, зашто ќе Ви излезе поскapo отколку во Серес. Со третото писмо ми заповедувате да му ја предадам на векилот облигацијата од Горѓија Хумленцијата. Ви благодарам, но јас не го најдов тоа за згодно да го сторам, зашто за таа облигација јас му дадов на г-н Христо Баков од моја рака запис дека му должам или облигација или пари. А и тоа да го оставам, мислам ако се извадат со истата парите од Горѓија, бидете спокојни и ако не се потеслимат за секогаш милиот Ви Пецо, пак нема да се загубат. Јас ќе се погрижам да Ви ги пратам, тој вети да продаде некоја живина и да се оддолжи.

Ве молам, пријателу и брате, не се одмадувајте за случајов и не ми ја одземајте довербата од мене, за да му ја дадете на некој не толку познат, зашто ниту Вие ниту јас ќе останеме во оваа состојба. Во најголемата своја скудноост за милост моја позајмив и Ви пракам по г-н Петка 100, сто гроша овдешни пари. За сè ќе претрпам, но по себеси судете дека е добро до крајот на потребите да се штедиме еден со друг.

Примете од мојата сопруга поздрав и за Вашата госпоѓа, децата и другите Ваши домашни. Таков останувам засекогаш Ваш најискрен пријател и брат.

14 јули 1871
Берово

Д. П. Георгиев

Почитувани пријателу, г-н Стефане, здравствујте!

Вашето писмо од 29 минатиот месец во исправност го примив преку вашиот момок Петко и како што ми порачавте му дадов 100 гроша. Вториот предлог многу ме зачуѓи, кога ми прикажувате опширно за Вашиот домашен неред поради една недоброразумна мома од балд'зите Ви, која десет години Ви го правела животот несрекен и дека сега барате начин како да се избавите од злото. Во некои од моите писма може да сум Ви набележал дека овде со еден човек иако ни е по род свој, по работата ми е многу туѓ и така со него немам врска, како и Вие со фаволот што сте секогаш непримирни. Зашто тој никогаш не се задоволува, ако не Ви е зло. Мој фавол е Вашиот нов пријател Пецо Милчов. Пред 5—6 месеци, подучен од струмичкиот бивш Грк владика Јеротеј, наговарал еден од пехчевските Турци по име Серек-басан, да ме убие за плата од 10 турски лири! Ако сум жив, ќе го повикам пред страшниот владин суд да дава одговор, а помирување меѓу мене и мојот фавол Пецо нема да има. Не знам како Вам Ви се допаднал мојот фавол, та сте стапиле со него во толку тесни врски што и во писмото го спомнувате и ми велите: „да не Ви остане атер, зашто и тој ми е како и Вие добар пријател, а освен тоа, како што е познато, тоа лице е од највлијателните“.

Вистина највлијателното лице е за потсмев на луѓето! Вие не ме прашавте по колку пати во годината се тупа во градите пред народот во црквата ова влијателно лице и колку е чесно пред своите сотатковци ова грчко меќаре,²⁸⁾ но ме задолжувате да зборувам со него за Вашите потреби! Ве молам, не ме принудувајте да го читам во Ваше друго писмо името на тој нечовек, зашто духот мој не го трпи... Оставам сè настрана и без да се посоветувам со мојот фавол, сметам за овоја должност во секој случај да го услужам по можност мојот пријател. Поради тоа, бидете уверени дека ако се согласи Вашата балд'за и мома да дојде, заради Вашата добрина ќе биде примена во мојот дом и по Ваша желба сè добро ќе биде. Колку за во метохот не се мешам. Повеќе заповедувам на својот дом отколку на туѓ метох.

Бидејќи местоположбата забранува да нема близу до Малешев пошта, пак и патиштата се затворени и не врват редовно луѓе за Сер, често не сум можел да Ви пишам и од Вас на неколку писма немам одговор. Пред три години Ви пуштив неколку сребрени антики и препис од еден камен по Горѓија од Хумлена, лани на Петка му дадов 100 (сто) гроша, а и Ви пишав, така и на други неколку писма не добив одговор, а тоа е сè една и иста причина, која и мене ме запира често да Ви пишувам.

Мислам дека и другпат сум Ви напоминал, а и сега Ве молам, ако Ви е можно, пишете му на г-н Шафарик до Вас да ги испрати неколкуте книги што сум ги оставил во неговиот дом со еден пакет писма, но знајте дека книгите се воени и во писмата може да има не многу слободни. Ако може некако да ми се пратат, големо добро ќе ми сторите. Народните работи кај нас си го тераат својот пат, само со поповите имаме

²⁸⁾ Слуга.

голема расправија. Тие поткреваат поповска партија за да грабаат многу, народот пак сака поумерено да дава и така за да не сме без работа се раѓаат помеѓу нас несреќи, но ќе натежнат оние што даваат. Во нашата околија од неколку години наваму при царскиот живот многу мирно живееме, а од скоро време на двапати голема несреќа се случи. На 21 септември ноќта во село Негрево двете деца машки на Стојан Клетников, едното на 12 години другото на 16 ги заклаа и татко им не смее да биде даваџија.²⁹⁾ Оној ден, на 31 октомври пак ноќта во Пехчевската гора две момчиња од Пехчево се најдоа отепани и изгорени каде што спиеле, а нивните родители не смеат да се даваџии, зашто се плашеле да не ги исколат и нивните други деца! Тоа го имаме за најново и важно, а за кое нешто укуматот³⁰⁾ Пехчевски не зема на себе никаква грижа.

Ве поздравувам со сите домашни, а мојата сопруга Ви праќа 10 оки грав и две ѓрочки. Поздравувајќи Ве братски останувам

4 ноември 1872

Ваш Д. П. Георгиев

Берово

Го поздравувам Вашиот учител господин Стефан.³¹⁾

14

1875, 24 март
Солун

Почитуван пријателу и брате, господин Стефане!

Многу време мина откако ни писмено не сме се посетиле, та Вие можеби сте по слухови чуле за моето сегашно отсуство, како и за поранешните злосторства што се претргаа од струмичкиот злосторник фанариотинот,³²⁾ но јас од Вашето последно двогодишно писмо немав веќе среќа ни да чујам нешто за Вас, а тоа многу ме нажалува, а уште кога си помислам дека многугодишното зло стана причина да не оддалечи дури како во заборавност.

Со посетувањето, верувам дека ќе сакате да знаете нешто и за мојата положба, но сега ќе Ви јавам многу накратко колку да видите дека Вашиот пријател е жив, па ако имам чест да примам одговор, ќе Ви пишам поопширно. Јас сум овде (во Солун, б. м.), но нашите се затворени бидејќи уште не ги пуштаат. Принуден сум во скришно живеалиште да се насладувам од општите правдини, т.е. не слободен. Не губам надеж дека некогаш ќе се подобрат работите и за нас, но сега е најголемото зло во Малешево кое не може да се одрече дека е плод на немарноста на Егзархијата и има да зафати уште многу други места.

²⁹⁾ Обвинувач.

³⁰⁾ Власт, управа.

³¹⁾ Стефан Салганџиев, учител во Солунско и во Серес од 1871—1878.

³²⁾ Струмичкиот митрополит Грк Јеротеј.

Ве молам, пишете нешто за Вашето здравје, а писмото да е приклучено под натпис на француски „До негово преподобие г-н Бонети, апостолски мисионер при француската црква во Солун“.

Проче, поздравувајќи Ви ја целата фамилија и сакајќи Ви добро здравје останувам Ваш

Д. П. Георгиев

15

До негово благородство г-н Стефан Веркович, археолог во Сер.

Почитувани пријателу!

Ви го препорачувам мојот брат Алексија, за кого што стана збор, иттом се јави некое место за учител да го пратам. Тој не е толку вешт по новата училишна метода, но колку за некое основно училиште ќе послужи, а особено кога има свој човек да го води. Ако има место да стане учител, Ве молам, дајте му ги потребните упатства да се однесува според карактерот на селаните, каде што ќе биде, зашто, како што гледате, уште е ацамија.³³⁾

Без сомнение, уверен во Вашата добрина, поздравувајќи Ве останувам Ваш

1875, септември 11

Солун

Д. П. Георгиев

16

До негово благородство г-н Стефан Веркович, во Серес.

Почитувани пријателу!

Не можам да ја опишам својата радост која ја почувствував од часот во кој бев најсреќен во долговремените страдања, кога го примив во одговор Вашето драгоцено писмо од 14 овој (месец б. м.) кое ми ја излекува едната од најстрадните болки. Изложен во пустата положба од Вам познатите причини јас и досега тукуречи бев ни во живите, ни во умрените, кога од умрените ме одвртуваше товарот на крмата со куп земја, а од живите прикаченоста на шипите фанариотскиот идол Јеротеј и неговиот сличен пообратим... Тие ме заградуваа овде, та и досега под тежината нивна не дишев слободно и од сите свои пријатели стоев оддалечен, кое нешто најмногу и до очажание ме вознемируваше.

За Вас често мислев, но немав од кого ни два збора да чујам за Вашето драгоцено здравје за кое најпосле особено се обидов и кога успеав, ете сега се чувствувам посреќен.

³³⁾ Ацамија, неопитен, млад.

Вашето претчувство слично го осетив оној час во кој злото го удривме во главата и мене срцето ми зборна дека нема веќе да се подаржува магијата на единафанариотскиот скот. Се надевам дека правосудниот и неуморно активниот садразамин³⁴⁾ ќе постапи по правдољубивите желби на негово царско величество султанот кога ги исполни понапрежните преку журналистите испитувања и без сомнение ќе го добие заслуженото и овој фанариотин за своите дела. Неговото превосходство Рехуд паша, новиот солунски валија, велаат дека бил многу правичен и внимателен. Ние денес му поднесовме извештај за нашите работи со кои протестираме за нашите загуби и бараме суд за фанариотот и за други кои ни се со него даваши. Јас ќе ги видам последиците ако ми позволат и ако бидам слободен, ќе Ве посетам лично и ќе се поразговориме за собирањето на антиките, ако ли не и тогаш ќе Ви пратам колку што можам на располагање.

Поздравувајќи ја Вашата фамилија и Вас, останувам најискрен
1875, септември 22
Солун

Ваш Д. П. Георгиев

Натписот на Вашите писма да биде на француски: „До неговото преподобие г-н Бонети, началник на Лазаристите во Солун“.

Истиот

17

Почитувани пријателу, господин Стефане,

Вашето писмо од 3 ов. м. во исправност го примив, но немав време да Ви одговорам по истата пошта. Заедно со мене се радувате дека сум можел да излезам јавно и слободно да го дигнам гласот против неправдата... Колку за гласот да го дигнам не оставив ни еден случај, но според турската пословица „Соилеен вар, динлеен јок“³⁵⁾ и уште не сум слободен да излегувам, ниту сакам да излезам, додека не видам да се задоволат праведно нашите барања.

Валијата Рауф паша по заповед го напушти Солун и отиде за управник на Босна. Велаат дека ќе го заменил досегашниот босански управник Мехмед Хамди паша, а други велат дека на истиов татко му ќе дошол. Имаше барем надеж да влезат во дејство нашите жалби, но еве како невидлива рака управува со нашата судбина. Промената на валијата не остави нас пак во првобитната положба. Може да е за подобро, ако е волјата божја. Ние ни најмалку не ја губиме надежта во правосудството на царската влада, особено на сегашниов голем везир Махмуд паша.

За антиките што Ви пишав, дури кога ќе се видиме лично, ќе се разбереме, бидејќи пробата од нив не сте ја угодиле, кога е веќе и многу одамна, т.е. уште при нашето првовидување, кога се запознавме кај г-н

³⁴⁾ Велики везир, претседател на турската влада.

³⁵⁾ Говорници многу, слушачи малку.

Шафарик. Може и да се сетите, кога подобро ќе помислите. За Пецовите антики другпат ќе Ви расправам, мислам дека сум Ви пишал, дека е тој многу чесен Циганин, та и каде што Ве излагал да се трошите, нему не му е срам, дури и кожата на неговото лице не се првенее.

Каков вид и да земе нашата работа, јас сакам лично да Ве посетам или во противен случај и преку некој пријател нарочно пратен. Тогаш ќе си го дадам мислењето за антиките, за кои ме прашавте. Сега што да Ви кажам оддалеку не знам дали ќе угодам.

Верувам дека новиот валија што ќе дојде ќе даде некаков крај и ќе се реши нешто за нашата иднина. Потоа пак ќе Ви пишам, исто Ве молам и Вие не ме заборавајте.

Поздравувајќи Ви ја фамилијата и Вас

1875, октомври 13
Солун

Останувам Ваш Д. П. Георгиев

Почитувани пријателу!

Вашето драгоцено писмо од 19 минатиот го примив во исправност, на кое Ви одговарам пак со задоцнување.

По нашето прашање нема ништо ново. Малку се надеваме во доаѓањето на новиот валија — ќе видиме. Ние не губиме волја и напољно веруваме дека праведната царска влада, макар и подоцна ќе ни ја задоволи праведната желба.

Кога јавувате за антиките, дека сега немало муштерии, многу се вознемирих, но потоа ми давате надеж, дека до панаѓурот како и да е ќе се појават купувачи. Нека Вашата претпоставка биде на место, а јас дотогаш, занимавајќи се со нашето прашање, ќе се мачам да откријам и повеќе антики, но додека не се појават муштерии, не сакам да собирам, та одвај ако може по приватни лица да се трошат. Ќе собирам неколку од поважните што се гледаат. Времето не препорачува од никоја друга работа таква добра печалба, како од собирањето на антиките, но и тоа ќе зависи од добри муштерии. Ве молам, имајте внимание, штом се открие некој благопријатен случај, незабавно да ми јавите. Колку за трошоците околу нив, нема да има големи тешкотии. Знаете дека секоја антика и којашто нема одлична важност пак има вредност колку за своите трошоци. И ќе ги исплатувам дури кога со нив добиеме средства од купувачите. За Пецовите антики ќе се потрудам преку пријатели да се откријат каде се, според како што ќе ми порачате, без да се сети тој.

За рудата што сте зборувале со мојот брат, и мене ме опфати извонредно љубопитство, но за несреќа тој ја загубил, затоа и не беше ми кажал додека од Вашето писмо не научив, неа ја оставил тој кај еден мој пријател за да ми ја предаде мене, но кога ја загубил се срамељ да ми каже. Според како што ми раскажува, треба да е благородна руда.

Јас наеднаш му пишав на тоа лице да дојде и да донесе стотина драма од истата руда во поголеми грутки и тогаш, според како што ми препорачавте ќе Ви ја испратам.

Искрено поздравувајќи Ве останувам

1875, ноември 3
Солун

Д. П. Георгиев

Ова писмо од две пошти остана поради тоа што немало кој да ја препорача на немската пошта. Ве молам за натаму со турската пошта пишете ми преку Константина до бугарската книжарница на Манчева.

Пред десетина дена пристигна новиот валија Ахмед Хамди паша. Ние одложуваме за 7—8 дена, за да се запознае со понужните работи и сетне ќе му поднесеме арзовал за нашата работа. Во четвртокот ќе дадеме арзовал, но во истиот ден кога научивме од телеграфската вест, дека валијата ќе го заменува бившиот садразамин Хусеин Авди паша, не дадеме и работата наша сè на едно исто место стои, да брои несреќни дни како врват со една пушта надеж на некакво правосудство.

Истиот

Ноември 17

Не чудете се кога го гледате моево писмо така разглобено. Јас не го изменив, за подобро да влезете преку него во мојот живот. Нема потреба од приказни кога гледате дека моите писма по цел месец немам како да ги испратам. Оној ден стаса од татковината моја она лице, за коешто бев Ви пишал, но бидејќи немал време да набави толку колку му пишав од рудата, донесе само едно мало прутче што се наоѓало кај него. Тој ми рече дека била богата таа руда, но јас кога не разбираам од тоа не можам да ти го кажам мислењето дури дали е руда, па бидејќи сосема мало е тоа прутче, не може да се одбере. Порачав да донесе колку стотина драма на една или две грутчиња и си отиде. Сега Ви го праќам тоа прутче. На него под плоснатата страна ќе забележите бела руда. Јавете ми ако може да има нешто благородно во таа руда. Порачаното кога ќе го донесат, ќе Ви го испратам. Од него подобро ќе се разбере. Од мојата мостра имало доволно антики. Чекам да ми јавите кога го примите извештајот што сте исчекувале од музејот да Ви јави дали ќе ги прима! Добро ќе сторите и пак да се опитате за поскоро да разбереме, зашто многу добри антики станувале зијан. Луѓето, како прости ги топеле кај куменциите овде-онде. Тоа е жалосно и уште малку време ако видам дека преку Вас не ќе може да се најде муштерија, ќе купам според моите средства колку што можам и ќе ги однесам во турскиот музеј, каде што знаете, дека со драга волја ќе ги купат, но јас многу малку ќе се ползувам во сегашново време. Вали паша уште не стигнал.

Ноември 24

Ваш Д. П. Георгиев

Почитувани пријателу, господин Стефане!

Моето писмо наредено со неколку датуми од минатиот месец мислам дека го примивте од Кочо кираџијата на Иловиот ан во Вашиот град. Во него имаше приклучено едно мало грутче од рудата за којашто ми пишувавте.

Нашата работа уште никако не напреднала. Досега дадените молби ништо не подејствувале и за големо чудо е! Гледаме дека тие законски ги примаат, ги запишуваат во протоколите и ги издаваат нивните броеви, а потоа ниту нè праќаат, ниту знаеме што станува натаму. Со секоја молба ги броиме и нумерата од порано дадените молби, но сè е залудо. Веќе не е за верување дека ќе се задоволи нашата несреќа, кога цели три години не им се обрнало никакво внимание на нашите безбројни молби, а потоа навме во сто илјади проша и повеќе расходи и загуби, освен нашите постојани маки и тегоби. Ние по убедување им веруваме на оние што се жалат дека страдаат под свирепата неправда, но и не се очајуваме кога навистина ја знаеме неискажаната тежина на татковската милост, која што ја вложува неговото И. В. нашиот добар цар и татко Абдул Азис хан и неговиот голем везир да ги извади своите верни поданици од клетото незнаење.

Пак Ве молам и нема да престанам во секое писмо да Ве потсетувам, сторете добрина да се пронајде поскоро муштерија за антиките, но да не биде како паризлијата, кој што беше Ви ги вратил дури и по 6 месеци. Ви кажав дека тие овде-онде се трошат бесполезно. Секакви луѓе има, макар да им се дава надеж за подобра цена ако ги почуваат уште малку време, но тие нетрпеливи ги претопувале и кај куменџиите. Тоа е многу жалосно. Се разбира подобрите ги расипуваат.

Јас предвидувајќи дека не можам повеќе да бидам постојанен жител на мојата татковина се зафатив да испродадам сè, колку што имам мулк³⁶⁾ и подвижно и за да се изврши тоа го ополномоштив еден верен пријател. Со љубопитство го чекам одговорот за спомнатата руда, не ќе биде ли таа скаменето дрво.

Поздравувајќи ја Вашата фамилија и Вас останувам

1875, декември 8
Солун

Ваш Д. П. Георгиев

Почитувани пријателу, господин Стефане!

Поминаа неколку недели откако Ви го испратив по пошта моето последно и досега кога не добив одговор пак и немав што пољубопитно да Ви јавам, молкома го дочекав и панатурот кого Ви го честам и Ви пожелувам да Ви донесе добра среќа во трговијата.

³⁶⁾ Подвижен или неподвижен имот во полна сопственост на имателот.

Пријателу! И јас бев со намера нешто да подготвам за панаѓурот, но мојата положба ја одложи таа моја намера за панаѓурот. Дотогаш, ако е од бога здравје, безруто колку антики сум открил и ќе откријам, сите ќе ги соберам и ќе ги изнесам за продавање, а колку има за Ваша потреба меѓу нив, ќе Ви ги доставам ако не се најдеме на панаѓурот.

Вие ми ветуваате и еве јас Ве потсетувам и Ве молам да ми јавите како врват тие на панаѓурот и натаму каква ќе им биде важноста кај поголемите трговци. Од скаменото дрво не можев да Ви пратам повеќе.

Како што се гледа, работите во судот ќе ги оставиме да висат и мислиме за поверојатно живното дефинитивно решение ќе стане во Малешево.

Ве молам поздравете ги пријателите мои со кои ќе се сретнете, а Вас со фамилијата поздравувајќи Ве, останувам

1876, февруари 19
Солун

Ваш Д. П. Георгиев